

УДК 338.435

Кальченко С.В.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ

кафедра економічної теорії факультет економіки та бізнесу Таврійський державний агротехнологічний університет вул. Б.Хмельницького 18 м.Мелітополь Запорізька обл. 72315

UDC 338.435

Kal'chenko S.W.

FOREIGN AGRICULTURAL SECTOR REFORM EXPERIENCE

Department of Economics Faculty of Economics and Business Taurian State Agrotechnical University str. B.Khmelnitsky 18 Melitopol Zaporozhye. 72315

Анотація. В статті проаналізовано особливості реформування аграрного сектору в Китаї. Розглянуто місце селянських домогосподарств в розвитку сільського господарства.

Ключові слова: селянське домогосподарство, аграрна сфера, аграрна реформа, підприємницька діяльність.

Abstract. This paper analyzes the features of reforming the agricultural sector in China. The place of peasant households in the development of agriculture.

Keywords: peasant household agriculture, agrarian reform, entrepreneurship.

Вступ. У сучасних умовах функціонування вітчизняного аграрного сектора характеризується структурними трансформаціями у сфері виробництва сільськогосподарської продукції, які обумовлені соціально-економічними наслідками реформування АПК. Все більша частка сільського населення вимушена здійснювати свою господарську діяльність в рамках середніх і малих підприємницьких форм (фермерські господарства, індивідуальні виробники, селянські домогосподарства).

Концентрація трудових ресурсів у сфері середнього і малого аграрного бізнесу вимагає нових підходів до аналізу ситуації, що склалася, і розробки відповідних рекомендацій. Слід також відзначити, що необхідною умовою конкурентоздатного функціонування в агресивному підприємницькому середовищі є активне використання сучасних методів господарювання як в техніко-технологічному, так і в організаційному аспектах. При цьому велике значення має рівень професійної підготовки і якість практичних навиків осіб, зайнятих в даному виробництві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіка системних трансформацій у вітчизняній аграрній сфері, шляхи її подальшого розвитку в умовах багатокладності вивчалися в роботах М.Й. Маліка, В. Я. Месель-Веселяка, О.Г. Шпикуляка та ін. Проблеми кадрового забезпечення сільськогосподарського виробництва в сучасних умовах знайшли своє відображення в працях І. Ф. Зінов'єва, М.І. Михайлової.

Постановка завдання. Проте, на нашу думку, недостатньо дослідженими залишаються питання розвитку дрібнотоварного сектора сільськогосподарського виробництва в умовах переходу вітчизняної економіки на стандарти постіндустріального суспільства, де значну роль грає система інститутів, що склалася в конкретному сегменті економічного простору. В зв'язку з цим метою статті є вивчення шляхів інституційного будівництва в аграрній сфері на основі селянських домогосподарств.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи роль селянських домогосподарств в життєдіяльності сільських територій і їх вплив на характер розвитку соціально-економічних процесів на селі, розглянемо досвід країн, які стикалися з аналогічними проблемами, і проаналізуємо способи їх розв'язання. В зв'язку з цим особливо цінним є шлях, обраний в КНР, де тривалий період держава активно підтримувала колективну форму організації сільськогосподарського виробництва

Необхідною умовою успішного реформування аграрної галузі було стимулювання підприємницької активності широких селянських мас при

збереженні з боку держави певних контролюючих функцій, які здатні запобігати негативним тенденціям, що виникають при перерозподілі майнових об'єктів.

Для вирішення поставленого завдання необхідно було забезпечити наступні умови: наявність гнучкої державної політики у сфері регулювання аграрного бізнесу, що враховує інтереси всіх учасників господарських процесів на рівні конкретного регіону; створення механізму інтеграції суб'єктів аграрного підприємництва в бізнес-суспільства з метою сумісного вирішення соціально-економічних завдань; відповідність техніко-технологічного і інформаційного забезпечення галузі сучасним стандартам.

Як відзначає директор Інституту Східної Європи і Середньої Азії Чжоу Синьчен, реформа вивела аграрний сектор із застою, допомогла йому вступити на шлях спеціалізації і підвищення товарності. У селі з'явилися підприємства, створені за ініціативою селян, - волосно-селищні. Вони створили нові робочі місця, сприяючи тим самим вирішенню проблеми зайвої робочої сили в сільському господарстві, підвищенню життєвого рівня селян, модернізації сільського господарства, а також розвитку реформи в цілому. [7]

На думку М.Равайона і Д.Валле, процентна частка бідного населення в Китаї результаті реформ знизилася з більш ніж 50% в 1981 році до приблизно 20 % у 1991 році і 5 відсотків в 2005 році. Результати проведеного дослідження підтвердили прагнення офіційних органів скоротити нерівність в цілому за рахунок зростання сукупного споживання.[2]

Однією з особливостей реформування аграрної сфери в Китаї є ліквідація колгоспно-кооперативної системи внаслідок чого земля розподілялася між окремими домогосподарствами в общині, які погодилися надавати певну квоту продукції уряду, але могли залишити собі решту продукції для споживання або продажу. Стимули, що надавалися цією системою, явно були сильніші і об'єм сільськогосподарського виробництва збільшився.[12]

Як відзначає В.Мілосердов, в Китаї власність відокремлена від землекористування, продається право користування землею, тобто оренда.

Платне землекористування на основі оренди забезпечує повну свободу і самостійність господарювання на землі. Оренда не руйнує глибинних основ економічного ладу, не міняє всього устрою сільського життя, а еволюційним шляхом забезпечує розвиток статусу господарюючого суб'єкта, формує самостійних господарів - партнерів по ринкових відносинах і створює передумови економічної рівності всім товаровиробникам за умов багатокладності. [4]

Досвід вітчизняних майнових трансформацій свідчить, що подібні перетворення активізують корупційні процеси в економіці, які виникають унаслідок невідповідності нормативно-правової бази, що діє, і економічних реалій, що склалися. Вітчизняна практика реформування майнових відносин в аграрній сфері є підтвердженням того, що переклад даного питання з господарської в політичну площину тільки посилює негативний ефект.

Як відзначає Д.Хаус, в процесі деколективізації дійсно почастишали прояви корупції і кримінального фаворитизму. Проте в тих випадках, де державно-партійні структури і представники підприємницького співтовариства удавалися до форми діалогу у пошуках вирішення виникаючих соціально-економічних проблем, наголошувався істотний прогрес.[10]

З ухваленням закону про управління землею в Китаї проводиться велика робота по вдосконаленню управління земельними ресурсами, захисту соціалістичної власності на землю, охороні і освоєнню ресурсів землі, раціональному її використанню. Місцеві земельні служби увійшли до складу селищних урядів, в обов'язки яких входить: видача актів, відведення земель орендарям, проведення досліджень, земельний облік.

Земля в селах і передмістях відноситься до колективної власності селян і використовується в господарських цілях сільськими сільськогосподарськими виробничими кооперативами або комітетами сільського населення і знаходиться під їх управлінням. Місцеві органи укладають з кожною селянською сім'єю підрядний контракт на 15-30 років на використання землі. У контракті передбачаються порядок оренди, плата за землю і ін. Кожна сім'я

віддає частину свого доходу сільському комітету для створення фонду соціального розвитку, поліпшення умов мешкання в селі даної групи сімейних орендарів. [4]

Аналізуючи ситуацію, що склалася, з позицій концепції постіндустріального інформаційного суспільства, ми можемо зробити вивід про формування серед сільгоспвиробників системи інститутів, наявність яких є базовій складовій успішного функціонування підприємницького співтовариства в сучасних умовах. Проте слід зазначити, що механізм формування інституційного забезпечення розвитку аграрної сфери не може бути скопійований за зразком інших держав. Запорукою успішної реалізації такого проекту є вивчення специфіки національного економічного простору, а також чинників, що його формують.

На думку Д.Хауса, відправною точкою побудови інституційного середовища для китайського села є оптимізація сільської інфраструктури, підвищення якості життя на селі, розширення спектру послуг, що надаються, в т.ч. інформаційного характеру. При цьому слід забезпечити надання селянам можливості участі і контролю в питаннях формування і здійснення регіональної державної політики.[10]

Проте впровадження подібної моделі господарювання припускає наявність відповідних фахівців, здатних не тільки здійснювати виробничу діяльність на принципах механізації і автоматизації, але і уміти самостійно створювати складні конструкції на основі міжгосподарських об'єднань. Вказані навички припускають наявність у сільгоспвиробників відповідної кваліфікації, яку можливо отримати тільки за допомогою держави.

Проблема професійної відповідності китайських аграріїв новим умовам є достатньо серйозною і вимагає глибокого вивчення. На думку Сююнь Гонг та Ке Шанг, які розглядали дане питання в гендерному аспекті, для чоловічої частини населення найбільш доцільною є професійна підготовка в технічному напрямку (електрик, зварювальник, слюсар), а для жіночої - в аграрному напрямку (агрохімія, дослідження сортів та порід тощо) . Вибір обумовлений як

традиціями, що історично склалися, так і специфікою організації господарської діяльності в дрібнотоварному секторі.[12]

Крім того, надання освітніх послуг в сільській місцевості перешкоджає відтоку молоді, яка може отримати професійні навички, не виїжджаючи в місто. Можливість швидкого застосування отриманих знань і умінь не тільки якісно покращує рівень практичної підготовки фахівця, але і пред'являє вищі вимоги до самого процесу навчання, відсіваючи зайве і залишаючи необхідне для ефективного ведення господарської діяльності.

Крім вказаного, продовження освіти сільської молоді, організоване так само, довше зберігає цілісність сім'ї, підвищуючи стабільність і ефективність її життєдіяльності як елементу соціально-економічного розвитку сільських територій. На необхідність збереження сімейної форми організації сільськогосподарського виробництва указував А.В. Чаянов, розглядаючи родинно-трудове селянське господарство, об'єднане в систему кооперативів, як альтернативу фермеризації села і захист від диктату банківського капіталу. [6]

Зважаючи на той факт, що в ході реформування аграрного сектора в Китаї земля, як основний засіб виробництва, продовжує залишатися у розпорядженні общини, перерозподіляючись між її членами, можна зробити вивід, що поліпшення кадрового забезпечення зберігає село як соціально-адміністративну спільність. Таким чином, основою модернізації китайського аграрного сектора в сучасних умовах є збереження сіла як базовою складовою процесу формування інституційного середовища і оптимізації системи кадрового забезпечення.

Висновок. Періодичне реформування аграрного сектора є необхідною умовою його розвитку, оскільки напрямлено на адаптацію системи виробничо-господарський відносин в галузі стандартам національної економіки. Характер реформ визначається при цьому специфікою функціонування економіки країни, а також загальними макроекономічними тенденціями.

На відміну від вітчизняних реалій, політика китайської влади в ході реформування аграрного сектора спрямована на збереження селянських

домогосподарств як невід'ємної складової соціально-економічного розвитку сільських територій. При цьому здійснюються заходи по якісному поліпшенню професійного рівня китайських аграріїв, що сприяє збереженню сімейної форми господарювання, а також зберігає село як соціально-адміністративне утворення.

Література

1. Зиновьев И.Ф. Формирование и реализация кадрового экономического потенциала в аграрной сфере: монография / Зиновьев И. Ф. - Симферополь : Феникс, 2009. - 406 с
2. Мартин Равайон, Доминик ванн де Вале. Земля и бедность в Восточной Азии времен реформ. Финансы и развитие. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2008/09/pdf/ravallion.pdf>
3. Месель-Веселяк В. Я. Реформування і трансформаційні зміни в аграрному секторі економіки України / В. Я. Месель-Веселяк // Інституціональні засади трансформацій в аграрній сфері. – Матеріали міжрегіон. зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників (30 березня 2011р., м. Луганськ); за ред. П. Т. Саблука. – Луганськ: Янтар, 2011. – С. 14 – 34.
4. Милосердов В. Аграрные реформы России и Китая: их различия. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://vladimir.miloserdov.name/articles/page-56.html>
5. Михайлова Л.І. Науково-методологічні засади кадрового забезпечення агропромислового виробництва // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2012. - № 2 (22), т. 5. С. 195-201
6. Чаянов А.В. Крестьянское хозяйство: Избранные труды / [редкол.сер.: Л. И. Абалкин (пред.) и др.]. – М. : Экономика, 1989. – 492 с. – (Экон.наследие).

7. Чжоу Синьчэн Экономическая реформа в Китае: достижения и задачи [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://vasilieva.narod.ru/3_2_97.htm

8. Шпикуляк О.Г. Институт витрат в економічній теорії і практиці господарювання [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_etei/2008_5_2/zbirnuk_ETEI_08_2_323.pdf

9. Chunchao Wang, Ying Li. Behavioral Decision of Employment for Rural Labors: Evidence from Peasant Households in Central China Agricultural economics review 2007, Vol 8, No 1 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/42140/2/Paper2-Chunchao_Wang.pdf

10. Jeffrey Hays Rural life in China[Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://factsanddetails.com/china.php?itemid=152>

11. Liu Yansui, Chen Yangfen, Long Hualou Regional diversity of peasant household response to new countryside construction based on field survey in eastern coastal China [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://sourcedb.cas.cn/sourcedb_igsrr_cas/zw/lw/201107/P02011070639321039029_5.pdf

12. Xiuyun Gong, Ke Shang Gender. Issues in the Training Service Market: Peasant Household Labor Supply in China [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.na-businesspress.com/ijcm/GongWeb.pdf>

Дата відправки 19.08.2013

©Кальченко С.В.

literature

1. Zynovev Y.F. Formation and realizatsyya staff Ekonomicheskie potentsiala in Agrarian Sphere: monohrafiya / Zynovev I. F. - Simferopol: Phoenix, 2009. - 406 pp.

2. Martin Ravallion, Dominique de Waele baths. Land and Poverty in Reforming East Asia. Finance and Development. [E-resource]. - Mode of access: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2008/09/pdf/ravallion.pdf>

3. Mesel-Veselyak VY reform and transformational changes in the agricultural sector of Ukraine / VY Mesel-Veselyak // Institutional framework transformations in agriculture. - Materials mizhrehion. Meeting Congress of Scientists agricultural economists (March 30, 2011., Luhansk), ed. PT Sabluk. - Lugansk: Amber, 2011. - S. 14 - 34.

4. Miloserdow B. Agrarian reform Russia and China: their differences. [E-resource]. - Mode of access: <http://vladimir.miloserdov.name/articles/page-56.html>

5. Mikhailova L.I. Scientific and methodological principles of staffing agricultural production // Proceedings of the Tauride Agrotechnological State University (Economics). - 2012. - № 2 (22), v. 5. S. 195-201

6. Chaianov A.V. Peasant farming: Selected Works / [redkol.ser.: LI Abalkin (last), and others]. - Moscow: Economics, 1989. - 492. - (Ekon.nasledie).

7. Zhou Xincheng Economic Reform in China: achievements and challenges [Electron resource]. - Mode of access: http://vasilievaa.narod.ru/3_2_97.htm

8. Shpykulyak O.H. Institute of cost in economic theory and practice of management [electronic resource]. - Mode of access: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_etei/2008_5_2/zbirnuk_ETEI_08_2_323.pdf

9. Chunchao Wang, Ying Li. Behavioral Decision of Employment for Rural Labors: Evidence from Peasant Households in Central China Agricultural economics review 2007, Vol 8, No 1 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/42140/2/Paper2-Chunchao Wang.pdf>

10. Jeffrey Hays Rural life in China [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://factsanddetails.com/china.php?itemid=152>

11. Liu Yansui, Chen Yangfen, Long Hualou Regional diversity of peasant household response to new countryside construction based on field survey in eastern coastal China [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

http://sourcedb.cas.cn/sourcedb_igsnrr_cas/zw/lw/201107/P020110706393210390295.pdf

12. Xiuyun Gong, Ke Shang Gender. Issues in the Training Service Market: Peasant Household Labor Supply in China [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.na-businesspress.com/ijcm/GongWeb.pdf>